

DIE B.D.-GRAADKURSUS AAN U.P. EN DIE KEUSE TUSSEN TEOLOGIESE-
OF PREDIKANTSOPLEIDING - 'N BLIK VANUIT DIE NED. HERV.KERK

P.J. van der Merwe

Van die vroegste jare word daar op universiteitvlak geworstel met die vraag of dit primêr moet gaan om onderrig of ook om vorming. Dit kan trouens gesê word dat hierdie vraag een van die klassieke dilemmas in die opvoedkunde geword het. In Suid-Afrika is dit vandag ook 'n baie aktuele tema in die debat oor tersiêre onderwys.

Dit sou ook moontlik wees om die dilemma in ander terme te beskryf. Moet dit op universiteit gaan om akademiese onderrig en/of professionele opleiding? Is die universiteit 'n plek waar slegs akademiese of wetenskaplike navorsing gedoen word en onderrig verskaf word, of gaan dit op universiteit ook om opleiding en vorming met die oog op 'n bepaalde beroepsbekwaamheid?

Dit was onder andere hierdie probleem wat die afgelope dekade of wat in Suid-Afrika tot die totstandkoming van die tegnikon gelei het. Met hierdie ontwikkeling is daar in baie kringe gehoop om die dilemma so op te los dat universiteite hulle voortaan slegs met wetenskaplike navorsing en akademiese onderrig sou besig hou, terwyl loopbaangerigte opleiding en professionele vorming aan die tegnikonsgeselskappe oorgelaat moet word. Dit was egter 'n ooreenvoudiging van die probleem. Onderrig en opleiding is twee sake wat nie so maklik uitmekaar gehaal kan word nie.

Dit moet natuurlik toegegee word dat daar tye was toe daar in universiteitsgeledere neergesien is op loopbaangerigte opleiding en die esoteriese ideaal van navorsing en wetenskaplike onderrig as van meer verhewe aard beskou is. Vandag word daar egter al meer teruggegaan na die beroepsgeïntereerde oorsprong van die universiteit en daar word ingesien dat die universiteit nog altyd met beide onderrig en opleiding te doen gehad het.

Hierdie waarheid, naamlik dat wetenskaplike onderrig en loopbaangerigte opleiding nie maklik van mekaar losgemaak kan word nie, word ook in die

verdere ontwikkeling van die tegnikon geïllustreer. Namate die tegnikon hom met meer gesofistikeerde opleiding besighou, ontstaan aldaar die behoefte na eie wetenskaplike navorsing. So beweeg die tegnikon op dieselfde pad wat die universiteit eenmaal gegaan het. In Brittanje het vele tegnikons binne die bestek van 'n dekade tot universiteitstatus gevorder.

Die dilemma van onderrig of opleiding het ook herhaaldelik deur die eeue heen binne die teologiese fakulteit na vore gekom en wel in die vraag of die klem moet lê op teologiese onderrig of ampsgerigte opleiding.

Die vroegste teologiese fakulteite vind ons in die Middeleeuse beroepsskole, waaruit die Middeleeuse universiteite gegroei het. Saam met regte en die geneeskunde het dit deel uitgemaak van die professionele opleiding wat studente op 'n spontane wyse vir hulleself georganiseer het. Uiteraard het die opleiding en vorming met die oog op die ampsbediening toe 'n vername onderdeel uitgemaak van die teologiese opleiding.

'n Beweging in die teenoorgestelde rigting vind ons egter met die opkoms van die wetenskapsbeskouing van die Aufklärung en die herrysenis van die ideaal van wetenskap ter wille van die wetenskap alleen. In 1876 word byvoorbeeld in Nederland 'n nuwe Wet op Hoër Onderwys deurgevoer waardeur die sogenaamde "duplex ordo" ingestel is in teologiese fakulteite aan staatsbeheerde universiteite. Volgens dié reëling is 'n onderskeid getref tussen "wetenskaplike" en "voorskriftelike" vakke, met laasgenoemde kennelik 'n trappie laer as eersgenoemde: Voorskriftelike vakke sou byvoorbeeld nie vir graaddoeleindes geld nie en sou "kerklik" aangebied word, ofskoon toegelaat is dat dit binne die teologiese fakulteit aangebied kon word. Dit was duidelik 'n kompromis tussen die voorstanders van wetenskaplik-akademiese onderrig aan die een kant en kerklik-ampsgerigte opleiding aan die ander kant, maar wat tog goed daarin geslaag het om te laat deurskemer dat die universiteit eintlik bokant die vlak van laasgenoemde verhewe behoort te wees.

Die pendulum sou nog verder deurswaai. Selfs die "voorskriftelike vakke" word gaandeweg so "wetenskaplik" en algemeen teologies-akademies aange-

bied dat die Nederlandse Hervormde Kerk in 1949 'n seminarie oprig (Instituut Kerk en Wêreld te Driebergen) waarheen kandidate ná hulle universiteitsopleiding moet gaan om hulle opleiding en vorming as dienaars van die Woord te voltooi.

Benewens hierdie faktore wat ons wetenskaplik-universitêr kan noem, was daar ook 'n ander belangrike faktor wat die opleidingsmoment in die teologiese studie al meer onder 'n vraagteken te staan gebring het: die groeiende kerklike pluraliteit. Kerklik-geaffilieerde teologiese fakulteite skep vir die onderwysowerheid al meer van 'n morele probleem vir sover daar veel meer kerke is wat so 'n fasiliteit moet ontbeer as wat dit het. Op die lang duur word dit dus ook 'n politieke kwessie. 'n Oplossing sou wees om teologiese fakulteite kerklik te disaffiliêr en teologiese opleiding 'n suiwer teologiese-wetenskaplike onderrig te maak, dit wil sê, indien dit hoegenaamd moontlik is om teologie as wetenskap so los van kerklike en konfessionele bindinge te bedryf.

In Suid-Afrika het daar oor die jare wat teologiese fakulteite betref, twee tradisies ontwikkel, te wete van kerklik-geaffiliêerde en ongeaffiliêerde fakulteite. By die kerklik-geaffiliêerde fakulteit (soos by Pretoria, Stellenbosch, Potchefstroom en Bloemfontein) is daar 'n sterk afgestemdheid op die kerklike bedieningsituasie waarin die teologiese student as aspirant ampsdraer hoop om tereg te kom. Toelating tot die teologiese studie self word universitêr gereël, terwyl toelating tot die bediening uiteraard deur die kerk self gereël word.

By die ongeaffiliêerde fakulteit (soos by Unisa en sommige swart universiteite) word op 'n vrye wyse besluit hoe die kursusse ingerig en geklee moet word, weliswaar met inagneming van die wydste algemene behoeftes van die studente. Dikwels vind ons dat studente wat hier studeer, na voltooiing van hulle studie of daartydens ook nog 'n kerlike vormingskursus moet deurloop ten einde hulle ampsaanvaarbaar te maak. Die rede is dat so 'n fakulteit nie self die beroepsvorming (wat uiteraard sterk kerklik gebonde is) kan verskaf nie. Daarenteen kan kursusse alhier aangebied akademies-teologies swaarder gelaai word, omdat die faset van predikantsopleiding ontbreek.

Een van die maniere waarop die spanning tussen die beginsels van teologiese onderrig en predikantsopleiding deesdae na vore kom, is deur die vergelyking van hierdie twee soorte teologiese fakulteite en die kursus-se wat hulle aanbied (byvoorbeeld B.D.). Dit is egter 'n vraag of so 'n klakkelose vergelyking sinvol is.

Vervolgens kyk ons na die inslag en aard van die teologiese opleiding aan die Universiteit van Pretoria.

Die ontwikkelingsgeskiedenis van die fakulteit teologie aan U.P. vertoon twee duidelike fases. Die eerste fase geld in die periode 1917-1937 toe daar regtens nie van kerklike affiliasie sprake was nie, maar dit nogtans geleidelik de facto begin geld het. 'n Onderlinge verstandhouding tussen die universiteit, die Nederduitsch Hervormde Kerk en die Presbiteriaanse Kerk is bereik waarvolgens hierdie kerke toegelaat is om 'n sekere aantal hoogleraars te benoem wat dan deur die universiteit aangestel is. In praktyk het die Ned. Herv. Kerk spoedig die fakulteit oorneem, omdat die enigste studente wat ingeskryf het, van dié kerk was. Later skryf daar ook enkele studente uit die Ned. Herv. of Geref. Kerk in. Geen student uit die Presbiteriaanse Kerk het ingeskryf nie. Die Presbiteriaanse hoogleraars, proff. A.C. Patterson en E. Macmillan, het uiteindelik hulle poste neergelê en elders tereg gekom.

Die tweede fase breek in 1937 aan met die sluiting van die sogenaamde "Notariële Kontrak" tussen die universiteit en die Ned. Herv. Kerk ener syds en die Ned. Geref. Kerk andersyds (toe nog as dié Ned. Herv. of Geref. Kerk) waardeur die fakulteit teologie omskep is in 'n kerklik-geaffiliëerde fakulteit met twee fakulteitsafdelings. As voorbeeld hiertoe het verskeie kerklik-geaffiliëerde teologiese fakulteite in Europa, veral Switserland, gedien. Hiermee het die predikantsopleidingsfunksie van die teologiese opleiding aan U.P. uitdruklik na vore gekom, terwyl die universitêre raamwerk daarvan die hoop weerspieël het dat die teologies-wetenskaplike aspek nie agterweë sou bly nie.

Dat beide die ideale van teologies-wetenskaplike onderrig en predikantsopleiding in die teologiese opleiding aan U.P. ingebou is, word duidelik as 'n mens die geskiedenis van die strewe na 'n eie teologiese - of predikantsopleiding in die Ned. Herv. Kerk nagaan wat later so 'n groot rol in

die totstandkoming van 'n kerklik-geaffiliëerde teologiese opleiding gespeel het. Van die begin af was daar twee gedagterigtings waarvan die een 'n kweekskool of seminarie voorgestaan het (soos op daardie stadium in Stellenbosch en Burgersdorp/Potchefstroom) en die ander teologiese opleiding aan 'n teologiese fakulteit. Moontlik vanweë Nederlandse invloed het laasgenoemde feitlik deurgaans die botoon gevoer. 'n Gewilde argument was dat so 'n opleiding 'n "beter opgeleide predikant" sou waarborg. Die teologies-wetenskaplike aspek is dus as 'n wesenlike komponent van predikantsopleiding aangevoel.

Dit was egter ook deurgaans duidelik dat die Ned. Herv. Kerk nie veel geïnteresseerd was in 'n teologiese opleiding wat nie by predikantsopleiding uitgekóm het nie. Dit blyk uit die verbete wyse waarop daar op 'n stadium weerstand gebied is teen die bedoeling van 'n minister van onderwys om die fakulteit teologie aan U.P. volgens die Nederlandse model van die "duplex ordo" te herorganiseer. Die strewe was na 'n opleiding waarin daar op 'n gesonde en realistiese wyse balans gevind is tussen teologiese onderrig en predikantsopleiding. Verder moes dié twee elemente nie in afsondering van mekaar plaasvind nie, maar binne die een teologiese opleiding integreer. Dié ideaal geld tot vandag toe nog.

In hierdie verband kan daar ook verwys word na die kurrikulumherieningsprojek wat in 1982 deur die fakulteitsafdeling van die Ned. Herv. Kerk (Afdeling A) van stapel gestuur is. Oogmerke wat die Kurrikulumkomitee nastreef, is om opnuut ondersoek in te stel na die behoeftes en vereistes waaraan die B.D.-kursus moet voldoen, indien daar gehoop word om met dié kursus aan die kerk teologiese kandidate te lewer wat optimaal onderrig en gevorm is met die oog op hulle toekomstige ampsbekleding. Dat dit nie onbillik is om te verwag dat die B.D.-kursus so moet funksioneer nie, word duidelik as daar byvoorbeeld na 'n kursus soos M.B.Ch.B. gekyk word. Dit is egter 'n vraag of dit billik is om alles wat 'n voornemende predikant moet weet of kan doen, in so 'n kursus ingebou moet word en of dit nie raadsaam sal wees om die beginsel van voortgesette opleiding ook as 'n moontlikheid te oorweeg nie.

Ek wil met die volgende probleme afsluit:

h Nadeel van kerklike affiliasie is dat h belangrike deel van die finansiering deur die betrokke kerke self onderneem moet word, waardeur sulke fakulteite voortdurend die plig van besparing opgelê word. Verder verbind die universiteitsubsidieformule die verskaffing van doseerkragte taamlik nou met studentetalle. Ongelukkig is dit egter so dat die teologiese ensiklopedie nie toeneem of krimp namate studentetalle wissel nie. Veral in Afdeling A word hierdie situasie as benouend ervaar, omdat die relatiewe lae bemanning van die fakulteitsafdeling die moontlikheid van spesialisering feitlik uitsluit. Mutatis mutandis sou dit ook van Afdeling B kon geld. Moontlik lê die oplossing daarin dat die twee fakulteitsafdelings met mekaar ooreenkom om kursusse en lesings te rasionaliseer, spesialiteitsterreine af te baken en in die algemeen nouer met mekaar saam te werk.

h Inherente gevaar waarin die kerklik-geaffiliëerde fakulteit deurentyd verkeer, is die van h kerklik-teologiese tonnelvisie. Daar kan so h pre-okkupasie met binnekerklike sake ontstaan dat die breë veld van die teologie uit die oog verloor word.

h Hieraan-verwante gevaar is dat so h fakulteit ook kan neig om bloot as die verlengstuk van die kerk te funksioneer en die teologie wat aldaar bedryf word, net as funksie van die kerk verrig word. So kom die wetenskaplike aspek nie tot sy reg nie en verword die fakulteit tot h kerklike seminarie.

Dit wil egter nie sê dat die situasie van die kerklik-geaffiliëerde fakulteit so met gevare en probleme beset is dat dit waardeloos geraak het nie. Trouens, hierdie soort opleiding tot die ampsbediening bly onses insiens die een met die meeste voordele en moontlikhede en daarom rus die verpligting op ons om ons posisie uit te buit. Dit impliseer onder andere h voortgaande proses van gesonde introspeksie en selfkritiek, asook voortdurende verstelling van kursusse en aanbieding. Die ideaal sal egter die van teologies-wetenskaplike onderrig én predikantsopleiding bly.